

University S. 22-25.

10. Velika hartia universitetiv [Big charter] at http://www.edupolicy.org.ua/files/Magna_Charta_Universitatum.pdf.

11. Golovan, M. S. (2007). Kompetentnisniy pidhid u navchanni informatiki i komp'yuternoyi tehniki studentiv ekonomichnogo VNZ [Competence approach in teaching computer science and computer engineering students of Economic Universities]. Problems engineer-pedagogical educations, 18-19, 19-32.

12. Evtuh, M. B. (2012). Naukovo-praktichni pidhodi do problemi formuvannya naukovo-doslidnitskoyi kompetentnosti maybutnih ekonomistiv [Scientific and practical approaches to the formation of research competence of economists]. Spirituality: Methodology, Theory and Practice, 5 (52), 88-104.

13. Zimnyaya, I. A. (2005). Obshchaya kultura i sotsialno-professionalnaya kompetentnost cheloveka [General culture and social and professional competence of a person]. Higher education today, 11, 14-20.

14. Prohorchuk, O. M. (2016). Pedagogichni umovi formuvannya doslidnitskoyi kompetentnosti maybutnih bakalavriv sotsialnoi pedagogiki [Pedagogical conditions of formation of research competence of bachelors social pedagogy]. Pedagogy, Psychology, Philosophy, 239, 207-216.

15. Sopivnik, I. V. (2008). Naukovo-doslidnitska robota studentiv yak skladova yihnoyi profesiynoyi kompetentnosti [scientific work of students as part of their professional competence]. Bulletin of the Book Chamber, 11, 23-25.

УДК 378:147

РОЛЬ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ТУРИСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

К. В. КОЗУБЕНКО, викладач

Вінницький торговельно-економічний коледж КНТЕУ

E-mail: Slavia_77@ukr.net

Анотація: Статтю присвячено проблемам формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туристичного обслуговування під час вивчення гуманітарних дисциплін. Визначено, що найпродуктивнішими формами проведення семінарських занять є такі види, як семінар-дискусія, семінар-конференція, семінар-бесіда, міжпредметний семінар, семінар-вирішення проблемних завдань.

Ключові слова: комунікативна компетентність, семінар-дискусія, семінар-конференція, семінар-бесіда, міжпредметний семінар, семінар-вирішення проблемних питань, фахівці з туристичного обслуговування.

Актуальність (Introduction). Останнім часом значно розширилася географія туризму не лише за кордоном, але й в Україні. Постійно з'являються нові види туристичних послуг, зокрема лікувально-оздоровчий, спортивний, екскурсійний, діловий, фестивальний, заохочувальний туризм тощо. Щоб задовольняти сучасних клієнтів туристичними послугами, необхідно використовувати нові методики обслуговування. Відповідно професійна підготовка майбутніх фахівців із туристичного обслуговування повинна орієнтуватися на потреби ринку праці. Для фахівців із туристичного обслуговування комунікативна компетентність є ключовою; вона переважно формується на заняттях із гуманітарних дисциплін.

Перед викладачем навчального закладу стоїть завдання «сформувати покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці; здатним робити особистісний, духовно-світоглядний вибір; матиме необхідні знання, навички і компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях; здатним до навчання упродовж життя»[9]. Для реалізації цього завдання традиційні форми і методи навчання гуманітарних дисциплін не завжди ефективні. Тому викладачам потрібно запроваджувати на заняттях різноманітні форми і методи навчан-

© К.В. Козубенко, 2017

ня, а це найкраще робити на семінарських заняттях, тому що вони є пріоритетними у формуванні комунікативної компетентності фахівців із галузі туризму. Саме на таких заняттях студенти-туристи формують уміння вислуховувати, висловлювати власну думку, будувати логічні тексти-відповіді, висловлювати критику, отримуючи навички комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Низка науковців мають однакову думку про те, що змінюються потреби вищої школи, а тому має удосконалюватися система вивчення гуманітарних дисциплін щодо розвитку професійних, комунікативних компетентностей майбутніх фахівців із туристичного обслуговування. Питання щодо вдосконалення системи освіти шляхом упровадження компетентнісного підходу активно досліджували такі педагоги, як: Дж. Равен, А. Андреєва, І. Зимня, А. Хуторський, О. Пометун, Р. Пастушенко). Інтерактивні технології як різновид інноваційних методів вивчали О.Пехот, Л.Пироженко, О.Пометун; традиційні методи навчання – К.Корсак, О.Пехота.

Мета (Purpose) проаналізувати використання семінару-дискусії, семінару-конференції, семінару-бесіди, міжпредметного семінару, семінару- вирішення проблемних завдань під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Майбутні фахівці з туристичного обслуговування з перших днів навчання у виші повинні усвідомлювати роль і місце комунікативної компетентності у професійній діяльності. Вони мають дбати про вдосконалення комунікативної компетентності як засобу самореалізації та координації професійної діяльності. Зміст гуманітарних дисциплін спрямований на формування комунікативної компетентності. До гуманітарних дисциплін, що їх викладають протягом I-II курсу майбутнім фахівцям із туристичного обслуговування входять українська література, українська мова, українська мова (за професійним спрямуванням), зарубіжна література, історія України, культурологія.

Вивчаючи дисципліни гуманітарного напрямку майбутні фахівці з туристичного обслуговування отримують навички використання літературної мови в різних сферах життєдіяльності, логічного послідовного мовлення студента, уміння вести переговори, готувати та проводити публічні виступи тощо.

Досвід викладання гуманітарних дисциплін у ВНЗ I-II рівня акредитації дозволяє нам зробити висновок про те, що нестандартні форми і методи навчання проведення занять з української мови та літератури сприяють актуалізації пізнавальної діяльності студентів, спонукають їх до роздумів, творчого мислення, удосконалюють навички декламування творів, виховують художній та естетичний смак. Детальніше проаналізуємо нестандартні форми проведення семінарських занять, які використовуємо під час викладання української мови та літератури.

Семінарське заняття (від лат. «seminarium» - «розсадник», переносно – «школа») – це особлива форма навчальних занять, яка полягає у самостійному вивченні студентами за завданнями викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді усних відповідей, різнопланових доповідей, повідомлень, виконання творчих завдань тощо. Семінарська форма навчання постійно розвивалася, дедалі чіткіше реагуючи на завдання вищої школи [8, с.238].

Основна мета семінарського заняття полягає в тому, щоб знання, які отримали студенти під час лекції або в результаті самостійної роботи розширилися, поглибилися, закріпилися, набули якісно нового змісту.

Однією із складових семінарських занять є «система запитань до студентів, за допомогою яких контролюється систематичність навчальної праці, з'ясовуються незрозумілі аспекти знань, що вивчаються» [6, с. 96]. Запитання урізноманітнюють та активізують роботу на таких заняттях, а найголовніше вчать майбутніх фахівців із туристичного обслуговування розвивати свої комунікативні навички. Необхідно будувати заняття так, щоб студент міг відверто висловити думку: правильну чи не правильну, але власну.

Семінарські заняття, на думку А. Матюшкіна, сприяють розвитку творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань під час навчання у ВНЗ [4]. Поділяємо погляд М.Фіцули на види семінарських занять і вважаємо, що їх доречно використовувати, формуючи комунікативну компетентність фахівців-туристів [10] (табл. 1).

Види та характеристика семінарських занять

Пор №	Види занять	Характеристика
1	Семінар-дискусія	студенти, маючи програму, завчасно готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на занятті.
2	Семінар-конференція	студенти завчасно готують доповіді, виступають з ними, відповідають на запитання своїх одногрупників, чи викладача.
3	Семінар-бесіда	передбачає попередню підготовку студентів з визначених завдань.
4	Міжпредметний семінар	проводяться різними викладачами; на них обговорюється навчальна інформація, яка є предметом вивчення декількох дисциплін.
5	Семінар-вирішення проблемних завдань	проводиться на основі створення проблемних ситуацій, виділення проблемних завдань і праці над їх розв'язанням.

Перелічені види семінарських занять сприяють формуванню складових комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туристичного обслуговування.

До складових комунікативної компетентності, за Ф.Бацевичем, належать мовна, дискурсивна, ілокутивна, соціолінгвістична, стратегічна і соціокультурна[1]. Семінар-дискусія, семінар-конференція, семінар-бесіда, міжпредметний семінар, семінар-вирішення проблемних питань лежать в основі формування соціокультурної та мовної складових комунікативної компетентності. Погоджуємося з Н.Шумаровою, яка конкретизує поняття «мовна компетентність», зараховуючи до нього продуктивність мовлення (здатність утворювати нові форми), «швидкість/легкість» мовлення, його правильність, насиченість, адекватність тому, про що йдеться в комунікації, особливу увагу звертає на семантичну і стилістичну компетенцію [10, с. 25].

Ця складова є пріоритетною на будь-якому виді семінарського заняття. Наведемо приклад з української літератури із особистого досвіду. Готуючись до семінару-вирішення проблемних запитань на тему «Майстерність Лесі Українки у творенні образів «Лісової пісні»» ретельно обдумуємо, яке запитання винести як проблемне для п'ятнадцятилітніх студентів-туристів. На наш погляд, найактуальніші є запитання «Чи можна пробачити зраду коханій людині?» Даючи відповідь, вони висловлюють власну позицію, обґрунтовуючи її прикладами з твору, тобто вчать логічно та послідовно міркувати. На такому виді семінарського заняття мовна складова комунікативної компетентності є показником знань та умінь студента. Крім того, простежується і соціокультурна складова комунікативної компетентності, адже відповідаючи на проблемне запитання, студенти мають не перебивати один одного, а поважати іншого, навіть якщо не згоден з його позицією.

На семінарі-дискусії та семінарі-вирішення проблемних завдань формується дискурсивна та ілокутивна складові комунікативної компетентності. Ці семінари сприяють формуванню таких важливих навичок, як аргументація, аналіз, виявлення причинно-наслідкових і міжпредметних зв'язків, а також комунікативних здібностей. Крім того, регулярна участь студентів на таких заняттях виховує культуру поведінки, взаємоповагу один до одного, вміння брати участь у публічних виступах, де вони зможуть висловити власні думки. Також наведемо приклад із власного досвіду. На семінарі-дискусії для студентів із туристичного обслуговування з української літератури намагаємося підбирати такі теми, які стосувалися б і їхньої професійної сфери діяльності. Наприклад, тема заняття «І.Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я» – реалістична соціально-побутова повість». Ділимо студентів на дві підгрупи: одна досліджує умови проживання, культуру поведінки, побут та звичаїв, традицій кінця XIX століття, а інша – сьогодення. І дискутуємо зокрема з таких запитань: Чи справді І.Нечуй-Левицький у повісті «Кайдашева сім'я» показав типові сімейні взаємини у родинах українців у XIX ст. на

сели?, У чому проблеми старого Кайдаша, чи винен він, що його життя обірвалося так безглуздо?. Хто винен у постійних сварках між Марусею Кайдашихою та Мотрею?». Завдяки такому видові семінарського заняття студенти можуть навчитися обґрунтовувати власні думки, поважати оточуючих і сприймати позицію своїх однолітків, що є дуже важливим в їхній майбутній професії. Тому такі заняття необхідно проводити, починаючи з першого року навчання, для усвідомлення майбутніми фахівцями із туристичного обслуговування значення комунікативної компетентності в їхній професійній діяльності.

Семінар-конференції та міжпредметний семінар допоможуть удосконалювати стратегічну та соціолінгвістичну складові комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туристичного обслуговування. Завдання на таких видах семінарських заняттях для викладача є досить складним, бо він має навчити студентів «мислити голосно» – надавати оцінку подіям, порівнювати різні факти, аргументовано, переконливо відстоювати власну точку зору, уміти оперувати одночасно знаннями з різних дисциплін. Наведемо приклад також із власного досвіду. Знайомляться студенти із життєвим і творчим шляхом І.Франка на семінарі-конференції, де кожен із учасників розповідатиме про І.Франка-поета, про І.Франка-письменника, про І.Франка-громадянського діяча, про І.Франка-літературного критика, про І.Франка-патріота, про нещасливе кохання поета. Під час обговорення студенти формулюватимуть свої відповіді у вигляді зв'язного тексту, наводитимуть цитати з творів І.Франка, декламуватимуть поезії, розповідатимуть про особливості епохи видатного поета. Кожен студент зуміє продемонструвати свої здібності до виступів перед аудиторією, до знання навчального матеріалу, до вміння розповідати і бути почутим. Семінар-дискусія, семінар-конференція, семінар-бесіда, міжпредметний семінар, семінар-вирішення проблемних завдань розвивають уміння мислити, синтезувати, абстрагувати, конкретизувати, узагальнювати, порівнювати, пізнавати навколишній світ [2, с. 5], що для студентів-туристів в їхній майбутній професійній діяльності є цінним.

Пояснюючи завдання семінарського заняття, «викладач відбирає найголовніше, істотне із великого потоку інформації, спрямовує студента на найважливіші питання спеціальності, на аналіз нових наукових проблем, які ще не знайшли відбиття в підручниках, розкриває перспективи певної галузі науки» [5].

Який би не був вид із перелічених семінарських занять, викладачеві завжди «наприкінці семінарського заняття необхідно зробити підсумки самостійної роботи, виступів студентів, доповнюючи чи уточнюючи запропоновану інформацію, і сформулювати основні висновки» [3]. Вибір виду семінарських занять варіюється відповідно до теми, що її вивчають.

Під час проведення семінарських занять, що подані в таблиці № 1, перед викладачем постають такі завдання: розвивати пізнавальну активність студента; поглиблювати вміння логічно використовувати лекційний матеріал під час відповіді на певні запитання; закріплювати знання, отримані в процесі вивчення предмета; сприяти розвитку творчого мислення у студентів та їх пошукової діяльності; розвивати комунікативну компетентність студента-туриста (вміння логічно висловлювати і аргументувати свої думки); вміння слухати один одного як одна з професійних якостей майбутнього фахівця із туристичного обслуговування; перевірити якість вивчених знань та їх закріплення.

Проаналізовані види семінарських занять допоможуть уникнути таких, на нашу думку, важливих помилок при формуванні комунікативної компетентності, як неправильний вибір слова, що пов'язаний із нерозумінням його значення; помилок у вимовлянні слів найчастіше зводяться до неправильного вимовлення звуків та їх сполучень.

Звертаємо увагу на те, що під час проведення семінарських занять для майбутніх фахівців із туристичного обслуговування доречно було б використовувати міжпредметні зв'язки (Я.Коменський, К.Ушинський, Г.Ващенко) з такими дисциплінами «Українська мова», «Українська література», «Історія України», «Культурологія», що сприятиме логічному, систематичному, послідовному викладенню своїх думок у процесі спілкування. Прогресивні педагоги - Я.А. Коменський, К.Д. Ушинський, - підкреслювали необхідність взаємозв'язків між навчальними предметами для відображення правдивої картини природи «в голові студента», для створення цілісної системи знань і правильного світорозуміння. Здійснювати міжпредметні зв'язки на заняттях найкраще за допомогою слайдів презентації. Погоджуємося з думкою педагога, що «показ слайдів презентації обов'язково повинен супроводжуватися пояс-

неннями викладача, коментуванням матеріалу, що демонструється» [7]. Ці слайди повинні бути різностороннього характеру, наприклад, на слайді зображений Іван Франко. Викладач ставить запитання до студентів, які навчаються на туристичному відділенні: «Що вам відомо про цю особу, про культурну спадщину цієї епохи, про умови, в яких І.Франко ріс, виховувався». Відповідаючи на такі запитання, студенти одразу мають активізувати свою пам'ять та оперувати знаннями не лише з літератури, а й з мови, з історії, культурології, мистецтва. І обов'язково після відповідей на запитання, викладач робить узагальнення і конкретизацію студентських думок. Саме ці висновки викладача також сприятимуть розвитку навичок комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туристичного обслуговування.

Висновки та перспективи (Discussion). Нетрадиційні форми проведення семінарських занять сприяють ефективному формуванню комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туристичного обслуговування під час вивчення гуманітарних дисциплін. Доцільність використання різноманітних видів семінарських занять обираються відповідно до теми, зазначеної в навчальній програмі з дисципліни. Різноманітні форми проведення семінарських занять такі, як семінар-дискусія, семінар-конференція, семінар-бесіда, міжпредметний семінар, семінар-вирішення проблемних завдань використовують під час вдосконалення навичок комунікативної компетентності

Перспективи подальших досліджень формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туристичного обслуговування можуть бути пов'язані із пошуком ефективних методів навчання під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф.С.Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.
2. Гуцуляк В. Семінарські заняття як форма та метод навчання математики / Василь Гуцуляк // Математика. Шкільний світ. – 2009. – № 25 – 26. – С. 13–27.
3. Корсак К. Традиційні уроки та лекції: сучасний стан і перспективи / К. Корсак, Т. Зінченко. – Вища освіта України. – 2002. - № 3. 75 с.
4. Макеева И. В. Роль семинарскогозанятия в подготовкеспециалиста и методика управлениядискуссией / И. В. Макеева. – М. : Просвещение, 2003. – 161 с.
5. Методика підготовки та проведення лекцій у Київському національному університеті внутрішніх справ : методичні рекомендації / За ред. Є. М. Мойсеєва. – К., 2009.
6. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посібник / І. П. Сікорський. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – 127 с.
7. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посібник. / А.З. Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; [За заг. ред. О. М. Пехоти]. – К. : А.С.К., 2001. – 256с.
8. Російська педагогічна енциклопедія / Під ред. В.В.Давидова. – Т.1. – М.,1993.
9. Українська література. Навчальна програма для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. / Уклад. Антонюк Т. М., Ковалевська Л. Б., Кабаненко А. М. – К. – 2013. – 39 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи / М.М.Фіцула : навч.посібн. – К. : «Академвидав», 2006. – 352 с.
- 11.Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму / Н. П. Шумарова. – К. : КЛДУ, 2000. – 284 с.

References

1. Batsevich, F. S. (2009) Osnovi komunikativnoyi lingvistiki : pidruchnik [Fundamentals of communicative linguistics: Tutorial] / F. S. Batsevich. – 2-ge vid., dop. – K.: VTs «Akademlya», 376.
2. Hutsulyak, V. (2009). Seminars'ki zanyattya yak forma ta metod navchannya matematyky [Seminar as method of teaching mathematics] / Vasyli' Hutsulyak // Matematyka. Shkil'nyysvit. – № 25 – 26. – С. 13–27.
3. Korsak, K. (2002) Traditsiyiniurokitalektsiyi: suchasniystan I perspektivi [Traditional lessons and lectures: current situation and prospects]. VischaosvitaUkrayini, 75.

4. Makeeva, Y. V (2003). Rol'semynarskoho zanyatyia v podhotovk spetsyalysta y metody kaupravlenyia dyskussyey
[[Classes semynarskoho role in the preparation methods of management and specialist dyskussyey] / Y. V. Makeeva. – M. : Prosveshchenye, – 161.
5. Moyseeva, E. M. (2009). Metodika pldgotovki ta provedennya lektsty u Kiyivskomu natsionalnomu universiteti vnutrlshnih sprav. [Methods of preparing and conducting lectures at the Kyiv National University of Internal Affairs] Metodichni rekomendatsiyi.
6. Sikorskiy, P. I. (2006) Kreditno-modulna tehnologiya navchannya [Credit-modular technology training]: Navch. Posibnik [ECTS technology training: Training. manual] / Evrop. un-tu, 127.
7. Pehota, O. M. Kiktenko A.Z., Lyubarska O.M (2001) Osvitnitehnologiyi [[Educational technology]: Navch.-metod. posibnik. [Educational technology: Teach method. manual] Kiyiv, 256 .
8. Rosiys'ka pedahohichna entsyklopediya [Russian Pedagogical Encyclopedia] / Pidred. V.V. Davydova (1993) – 650.
9. Ukrayinska literatura. Navchalna programadlyavischih navchlnih zakladiv I-II rivniv akredytatsiyi, yakizdiysnyuyut pidgotovkumolodshih spetsialistiv na osnovibazovoyi zagalnoyi serednoyi osviti [Ukrainian literature. The curriculum for higher navchlny hof I-II levels of accreditation, which train young professionals on the basis of basic secondary education] / Mlnsterstvo osviti I nauki Ukrayini. / Ukladach Antonyuk T.M., Kovalevska L.B., Kabanenko A.M. – K. – 2013. – 39 s.
10. Fitsula M.M. (2006). Pedahohika vyshchoyi shkoly [Pedagogy of high school] / M. M. Fitsula : navch. posibn. – K. : «Akademydav», – 352.
11. Shumarova N. P. (2000). Movna kompetentsiya osobistosti v situatsiyi bilingvizmu [Language competence of the individual in a situation of bilingualism]. KLDU, 256.

РОЛЬ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ТУРИСТИЧЕСКОМУ ОБСЛУЖИВАНИЮ

К.В. Козубенко

Аннотация. Статья посвящена проблемам формирования коммуникативной компетентности будущих специалистов по туристическому обслуживанию при изучении гуманитарных дисциплин. Определены семинар-дискуссия, семинар-конференция, семинар-беседа, межпредметных семинар, семинар-решения проблемных задач как самые формы проведения семинарских занятий.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, семинар-дискуссия, семинар-конференция, семинар-беседа, межпредметных семинар, семинар-решения проблемных вопросов, специалисты по туристическому обслуживанию

THE ROLE OF SEMINARS IN THE FORMATION OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN TOURISM SERVICES

K.V. Kozubenro

Abstract. The article deals with the problems of communicative competence of future specialists in tourism services in the study of Humanities. It has been determined that the most productive forms of seminars are seminar-discussion, seminar-conference, seminar-conversation, interdisciplinary seminar, resolving problematic tasks seminar.

Keywords: communicative competence, seminar-discussion seminar-conference, seminar-conversation, interdisciplinary seminar, resolving problematic tasks seminar, experts in tourism services.